

УДК 338.001.36

DOI: 10.31651/2076-5843-2020-1-62-71

ПАЩЕНКО Поліна Олександрівна

аспірант,

Полтавська державна аграрна академія,

м. Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8375-2424>

pashchenko291275@gmail.com

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

В статті розглянуто основні умови управління конкурентоспроможності закладів освіти з урахуванням особливостей соціального становища регіонів. Сконцентровано увагу на доцільності впровадження програмно-цільового методу управління в освітній сфері, розробки та координації ефективних механізмів взаємодії учасників енергетичного сектору та енергоспоживачів як напряму безпосереднього впливу на фінансування освітньої діяльності. Визначено відмінність закордонної від української системи забезпечення якості вищої освіти, саме актуалізується необхідність впровадження комплексного підходу з позицій єдиного енергетичного простору, системності в цілях і завданнях як важелю впливу на демографічні та економічні показники держави в цілому. Досліджено основні чинники залежності розподілу фінансування між суб'єктами освітньої діяльності за географічним знаходженням ЗВО і середньостатистичним показником вартості підготовки здобувачів освіти, їх вплив на ціноутворення собівартості освітньої послуги. Запропоновано доопрацювати видатковий метод розрахунку вартості навчання, тому що крім економії коштів бюджету, не передбачається якісних змін освітнього кластера. Розглянуто доцільність участі ЗВО у проектах підвищення енергоефективності, як одного з пріоритетів щодо зниження собівартості освітніх послуг. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у визначенні можливостей підвищення конкурентоспроможності та автономії бюджетних установ.

Ключові слова: управління, конкурентоспроможність, ціноутворення, собівартість освітньої послуги, проекти підвищення енергоефективності.

Постановка проблеми. Поточний стан цінової політики освітньої галузі безпосередньо залежить не тільки від якості надавання освітніх послуг, а й від особливостей соціального становища територіальних громад й державної політики в цілому. Реформа освітньої системи в Україні передбачає введення автономії закладів освіти. Водночас, слід зауважити, щоб запровадити фінансову самостійність, необхідний пошук додаткових джерел фінансування. Посилення конкуренції в освітній галузі вимагає від установ впровадження пріоритетів у стратегічному розвитку – формування ефективної цінової політики освітньої послуги. Важливою умовою цього процесу є залучення ресурсів за рахунок додаткових освітніх послуг, або за рахунок економії на комунальних платежах тощо.

Сталість національної економіки та соціального напряму розвитку України залежить від підвищення енергоефективності держави, й вимагає послідовного впровадження не тільки довгострокової державної стратегії в цій сфері, а й розробки та координації ефективних механізмів взаємодії учасників енергетичного сектору та енергоспоживачів. Одночасно, реалізація цільових напрямів підвищення рівня енергоефективності можлива завдяки програмно-цільовому методу, що є однією зі складових системи управління фінансами. Метою розвитку є концентрація ресурсів суб'єктів економіки та побудови єдиної системи управління енергоефективністю та координація зусиль як державних, так і регіональних органів влади, місцевого самоврядування, установ тощо, що актуалізує тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування ефективної системи управління розвитком регіонів значною мірою розглянуті в працях таких вчених О. Берданової, М. Бутка, В. Вакуленка, Б. Данилишина, Е. Лібанової, О. Макарової, В. Новикова, Р. Плюща, Ю. Сурміна та інших науковців [1-6]. Важливу роль відведено компонентам програмно-цільового методу, як

механізму державного управління єдиною системою державних і регіональних органів влади й місцевого самоврядування, установ тощо, який зокрема забезпечить координацію енергоефективності та формування обґрунтованої ціни на освітні послуги.

Питання формування ефективної цінової політики в галузі освіти стали об'єктами дослідження багатьох науковців, серед яких: В. Базилевич, О. Василик, А. Длігач, І. Каленюк, Г. Лопушняк, Х. Рибчанська, В. Федосов, Л. Цимбал та ін. [7-9]. Однак, ця тема на сьогодні залишається актуальною й зумовлює необхідність знайти єдиний підхід щодо визначення оптимальної моделі формування ціни освітньої послуги. Вагомим значення набуває процес формування витрат на підставі комплексного підходу з позицій єдиного енергетичного простору, системності в цілях і завданнях, критеріїв визначення ступеня досягнення цільових індикаторів, закладених в державу політику.

Серед науковців, що присвятили свої дослідження методичним підходам до впровадження програмно-цільового методу управління, можна виділити Л. Абрамову, О. Амошу, М. Меркулову, О. Грішнову та ін. [10-12].

Проте, невирішеним залишається удосконалення методики оцінювання ЗВО, адресні особливості ЗВО, впровадження енергоощадних заходів, правил і механізмів їх регулювання в бюджетній сфері, які доцільно враховувати під час ціноутворення собівартості освітньої послуги. Нагальна проблема браку державних фінансів актуалізує і підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є аналіз чинників-дестимуляторів управління енергоефективністю освітніх установ як основи формування їх конкурентоспроможності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Освітні установи як низова сфера життєдіяльності безпосередньо втілюють державну політику, де регіональне управління виступає провідником між державою і саме закладом. Втілення державної стратегії неможливо без урахування особливостей і чинників динаміки регіону їх розташування та безпосередньо функціонування самої установи.

Комплексність сучасних завдань державної стратегії в енергетичній галузі спонукає застосувати системний підхід до управління в даній сфері, який дозволить управляти енергоефективністю закладів та установ через підсистему паливно-енергетичного комплексу регіону і забезпечить їх енергонезалежність.

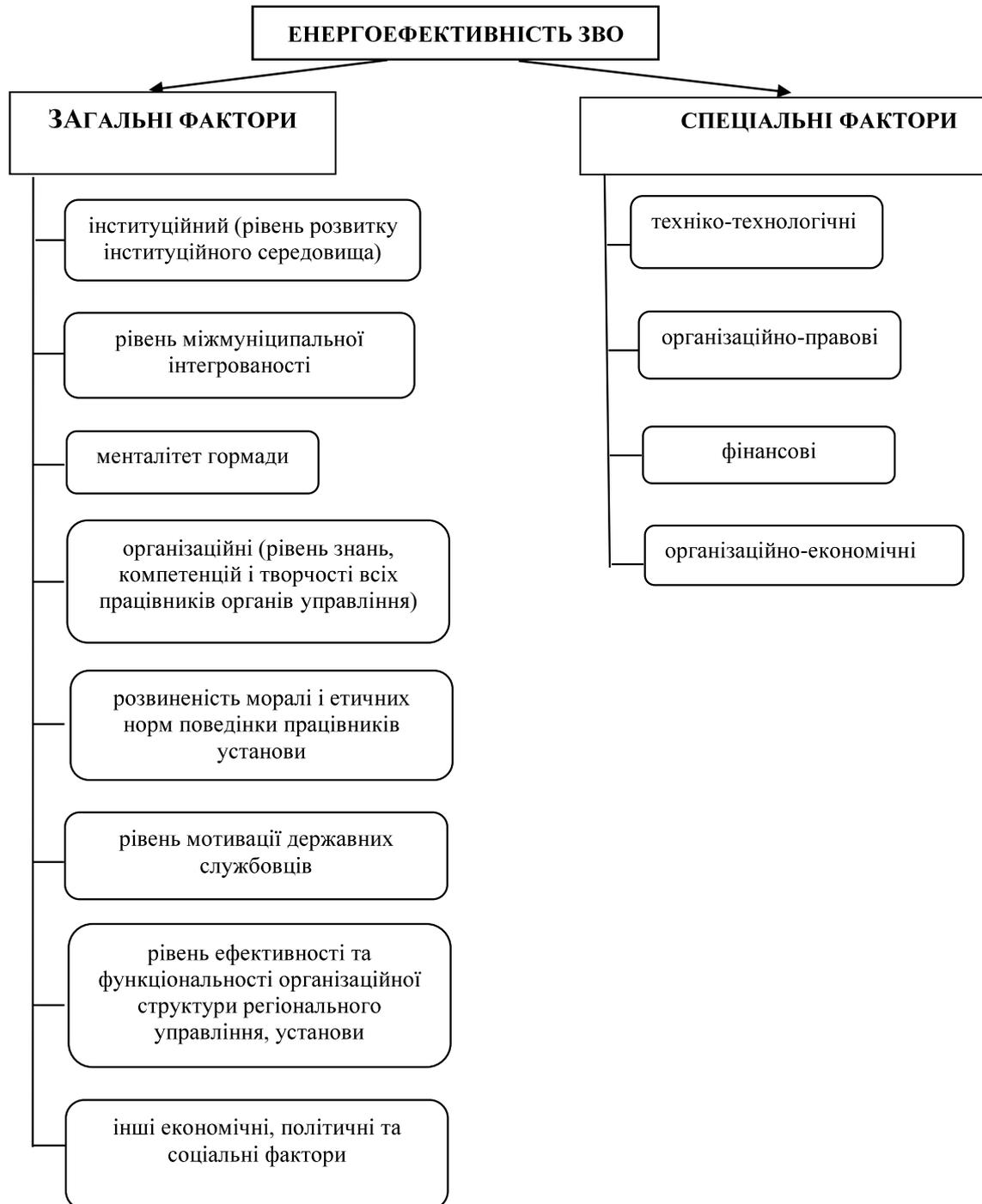
Програмно-цільовий метод визначається сукупністю компонентів, що включають суб'єкти, закономірності, принципи, функції, цільові програми стратегічного розвитку, організаційні структури, ресурси, методи, організаційну культуру, компетенції, технології та інструменти.

Основна мета створення зазначеної моделі управління – використати такий важіль регулювання як механізм впливу на регіональну політику, техніко-технологічні системи генерації, транспортування та споживання енергії задля підвищення енергоефективності і як наслідок, зниження собівартості освітньої послуги.

Проаналізувавши європейський освітній досвід, можна визначити відмінність від української системи забезпечення якості вищої освіти: кожен університет будує власну стратегію своєї еволюції на основі глобальної концепції діяльності і з врахуванням унікальних систем цінностей, що відображають специфіку діяльності і цілі цього ЗВО, що може стати дуже корисним для процесів забезпечення якості освіти [13]. Тобто, перш за все, з метою підвищення надійності енергопостачання, реалізації енергетичної безпеки, треба визначити концепції поведінки учасників енергетичного ринку і суспільні процеси, що відбуваються в цій сфері.

По-друге, задля підвищення конкурентоспроможності та якості послуг закладів освіти, запровадити комплексний підхід та належну увагу до регіональних особливостей та існуючого досвіду з позицій єдиного енергетичного простору, системності в цілях і завданнях, критеріїв визначення ступеня досягнення поставленої мети та виконання завдань, виходу на цільові індикатори, закладені в державу політику.

Головним чинниками у розвитку управління енергоефективністю освітніх установ є фактори, що впливають на визначення цілей управління (рис.1). В першу чергу, з метою розробки методології сучасної адаптивної і стійкої системи управління енергоефективністю закладу, доцільно виділяти загальні фактори, що вимагають аналізу для дослідження ринку енергоресурсів і впливають на функціонування та прийняття ними рішень. На разі, якщо є потреба, можна залучити консорціум з представників наукового та експертного співтовариства з енергоефективності. Потім слід визначити спеціальні чинники, які ґрунтуються на загальних і реалізують безпосереднє забезпечення підвищення енергоефективності в закладі.

Рис. 1. Основні загальні та спеціальні фактори управління енергоефективністю ЗВО

Джерело: сформовано автором

Серед загальних чинників зовнішнього впливу виділяємо такі:

1) інституційний (рівень розвитку інституційного середовища);

- 2) рівень міжмуніципальної інтегрованості;
- 3) менталітет громади;
- 4) організаційні (рівень знань, компетенцій і творчості всіх працівників органів управління);
- 5) розвиненість моралі і етичних норм поведінки працівників установи;
- 6) рівень мотивації державних службовців;
- 7) рівень ефективності та функціональності організаційної структури регіонального управління, установи;
- 8) інші економічні, політичні та соціальні фактори.

Доцільно виділяти чотири основні категорії спеціальних факторів, що впливають на підвищення енергоефективності в регіоні, а саме:

- 1) техніко-технологічні;
- 2) організаційно-правові;
- 3) організаційно-економічні;
- 4) фінансові.

На сьогодні найгостріші проблеми, які перешкоджають підвищенню конкурентоспроможності та автономії бюджетних установ можна вирішити:

- вдосконалення системи територіального розміщення закладів освіти;
- досягнення підпорядкованості відносин власності на об'єкти соціальної інфраструктури;
- залучення різноманітних бюджетних та позабюджетних коштів для ефективного функціонування закладів та установ;
- оптимізація та удосконалення кадрового забезпечення закладів освітньої галузі;
- достатній рівень якості послуг, що надаються населенню об'єктами бюджетної сфери тощо.

Необхідно розуміти, що ціна освітніх послуг буде обґрунтованою тільки у випадку вирішення складних державних і регіональних проблем, насамперед, знаходження ефективного планування цінової стратегії, в основі якої лежить стратегія розвитку самого закладу освіти. Слід зазначити, що ця стратегія має постійно коригуватися, оскільки чинники зовнішнього середовища здатні забезпечити або, навпаки, стримувати реалізацію цільових напрямів підвищення рівня енергоефективності та конкурентоспроможності бюджетних установ.

Здійснення права на освіту регулюється системою чинного законодавства. Водночас, в умовах реформування, законодавство зазнає змін та іноді розширення прав освітніх закладів обмежуються деякими нормативними актами, що є порушенням конституційних норм.

Так, МОНУ планує ввести обмеження мінімальної вартості освітньої послуги за контрактом для певних спеціальностей, яка не повинна бути нижче індикативної собівартості підготовки фахівців відповідного ступеня вищої освіти та спеціальності (спеціалізації) за денною формою здобуття освіти за державним або регіональним замовленням [14].

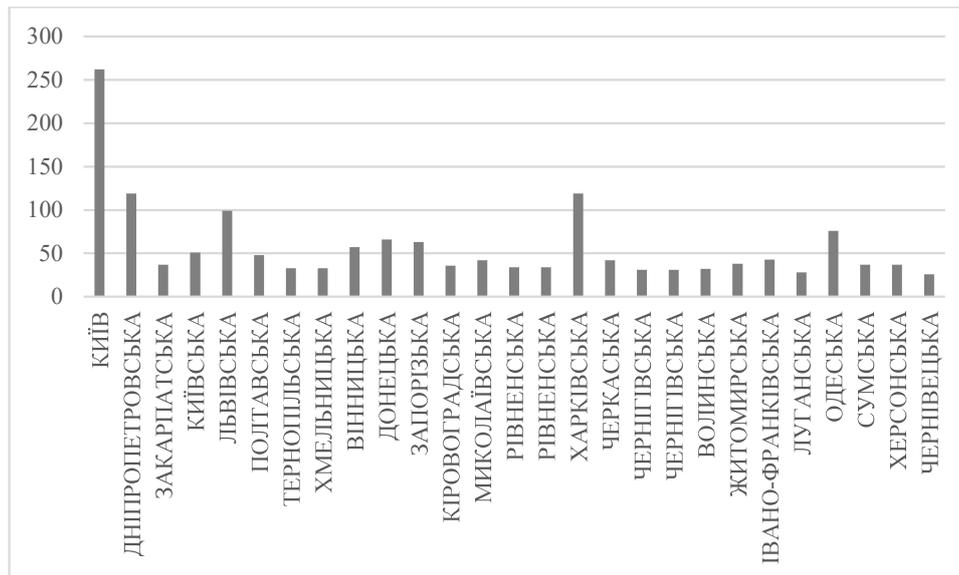
Проект постанови КМУ «Про деякі питання запровадження індикативної собівартості» наразі проходить стадію погодження. Передумовою визначення мінімальної вартості навчання на контракті стало те, що з державного бюджету має бути профінансовано на одного здобувача освіти близько 44,4 тис. грн., водночас середній показник вартості підготовки здобувачів освіти за кошти фізичних/юридичних осіб в закладах вищої освіти складав 28 тис. грн. Це близько 70% собівартості навчання.

Тому МОНУ пропонує запровадити порядок, яким буде визначено мінімальну, граничну вартість навчання на контракті у 2020 р. на рівні 60 %, 2021 р. – 70 %, 2022 р. – 80 % .

Відповідно до ст.2 ч.3 Закону України «Про освіту» суб'єкт освітньої діяльності має право самостійно приймати рішення будь яких питань у межах своєї автономії. Якщо буде прийнято законопроект «Про деякі питання запровадження індикативної собівартості», то право на визначення собівартості освітньої послуги буде скасовано. Фактично, цей проект поставить в скрутне становище великий відсоток ЗВО. Невирішеним залишається питання зв'язку вартості навчання з доходами людей у регіоні.

Слід зазначити, що перспективу отримання додаткових доходів за рахунок освітніх послуг мають не всі освітні установи. Основним із чинників, які диктують умови формування конкурентоспроможності, є різні можливості надання додаткових послуг завдяки розташуванню закладу. В маленьких містах не має перспективи внаслідок невеликого контингенту населених пунктів й низького рівня доходів населення.

Згідно з аналізом суб'єктів освітньої діяльності, більша кількість ЗВО зосереджено в м. Київ (262 закладів) та в Дніпропетровській й Харківській областях – (по 119 установ) (рис. 2). Найменша кількість закладів знаходиться в Чернівецькій і Луганській області.

Рис. 2. Розподіл кількості ЗВО у розрізі регіонів станом на 01.01.2019, од.

Джерело: дані [15]

Рис. 2 наочно ілюструє взаємозв'язок між географічним місцезнаходженням ЗВО і середньостатистичним показником вартості підготовки здобувачів освіти. Було проаналізовано 296 закладів I-IV рівням акредитації в різних регіонах України за заочною та денною формою навчання бакалаврату [16].

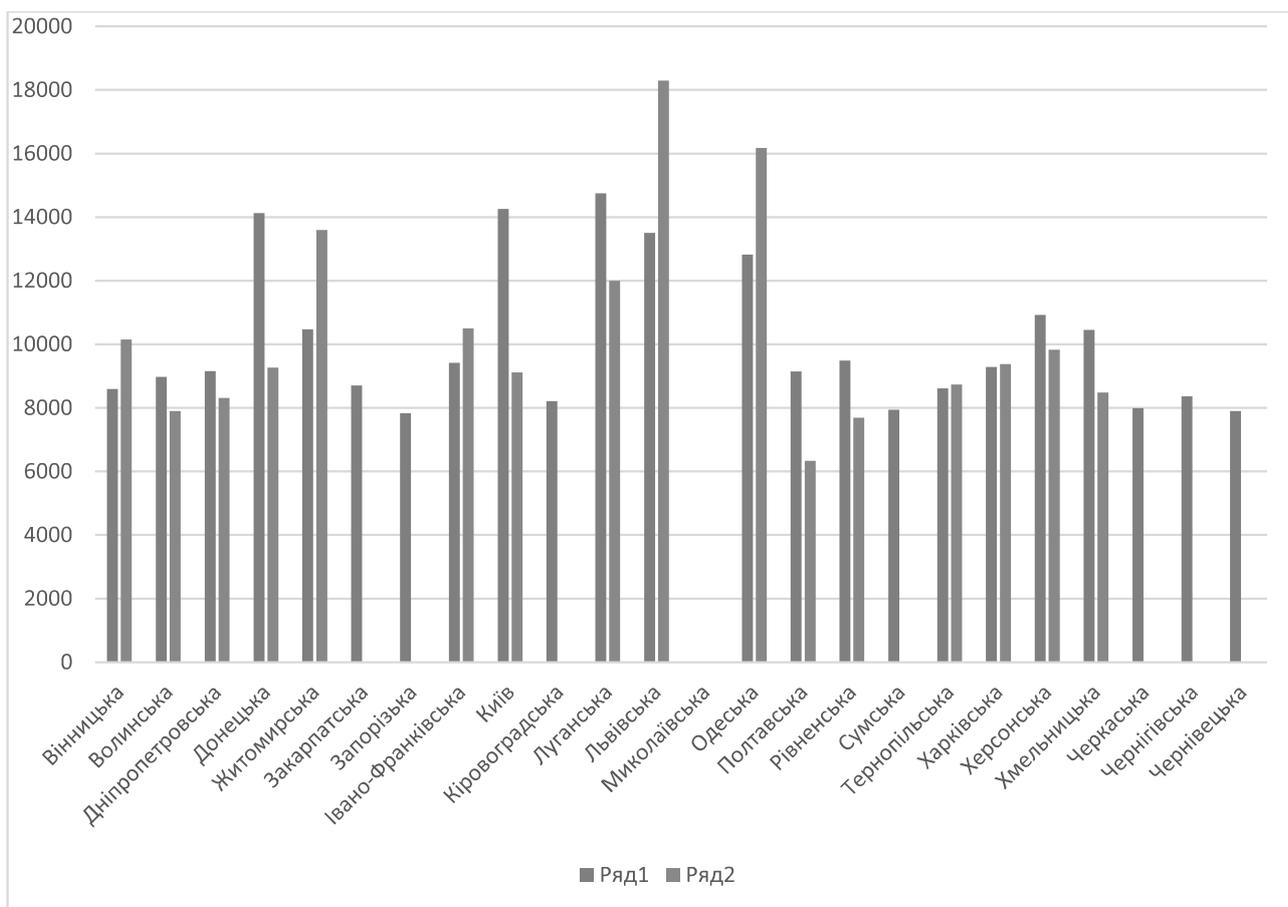
Звертає на себе увагу зворотна залежність між цими величинами. Хочеться зазначити, що незважаючи на скрупульозний розподіл державного замовлення між ЗВО, з державного бюджету виділяється однакове фінансування на навчання одного здобувача освіти при тому, що прослідковується різниця вартості підготовки за контрактом. Так, за даними вступної компанії 2019 р., найдорожчий заклад вищої освіти в Україні вважається Київський національний університет Тараса Шевченка. Кошторис за рік навчання медицини англійською мовою складає 71500 грн. Але при цьому він є лідером консолідованому рейтингу українських вишів за даними Освіта.ua у 2019 році протягом трьох років поспіль, і таку ціну можна випрадати.

На другому місці серед найдорожчих ЗВО України знаходиться Києво-Могилянська академія. Навчання на юридичному факультеті або на міжнародних відносинах коштує по 50000 грн. Хоча на сходинках консолідованого рейтингу посідає п'яте місце. Майже стільки ж обійдеться факультет міжнародних відносин в Київському міжнародному університеті – 46400 грн, хоча в рейтингу займає 123 місце. Другий же за рейтингом Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського має найвищу ціну 30600 на гуманітарні та комп'ютерні науки.

Одеський технологічний університет «ШАГ» та Тернопільський інститут соціальних та інформаційних технологій з середньою вартістю навчання 55000 грн є недержавні установи, також лідирують серед приватних установ освіти.

Очевидно, що методика оцінювання ЗВО (інтегрований індекс, який містить три комплексні складові: індекс якості науково-педагогічного потенціалу, індекс якості навчання та

індекс міжнародного визнання), не має впливу на ціноутворення собівартості освітньої послуги (рис. 3).

Рис. 3. Середньостатистичні показники вартості підготовки здобувачів освіти у регіонах України у 2019 р.

Джерело: дані [16]; середня вартість навчання (очно) – ряд 1, середня вартість навчання (заочно) – ряд 2.

Пропонований МОНУ видатковий метод розрахунку вартості навчання потребує доопрацювання, тому що, крім економії коштів бюджету, не передбачається якісних змін освітнього кластера. Згідно постанови КМ «Про затвердження Методики розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта» від 20 травня 2013 р. № 346 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 916 від 06.11.2019), пункту 5 – «Державний замовник подає щороку до 1 грудня Мінекономіки інформацію про показники орієнтовної середньої вартості за встановленою зазначеним Міністерством формою». Тобто, не враховано, що бюджет ЗВО можна сформувати і затвердити тільки після зарахування і визначення точної кількості місць за державним замовленням (травень-червень), а не коли ЗВО затверджує свій бюджет в січні цього ж року. Також, актуалізується розробка чіткого механізму перерахунку грошей на місця (регіони) адресно на освіту, тобто переорієнтувати методіку розрахунку вартості підготовки одного здобувача освіти постфактум після уточнення кількості місць за державним замовленням з урахуванням власної стратегії своєї еволюції ЗВО і з врахуванням унікальних систем цінностей, що відображають специфіку діяльності і цілі цього ЗВО.

Виходячи з того, що оплата комунальних послуг та енергоносіїв, оплата послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (пункт 3) входить до розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки здобувача освіти, виникає потреба формування енергоефективної політики в кожному ЗВО, не зважаючи на регіональне розміщення, на підставі комплексного підходу з позицій єдиного енергетичного простору.

Разом із тим, перегляд вітчизняних публікацій демонструє, що 60 % вартості освітніх послуг складають витрати на опалення та витрати на електроенергію для навчальних цілей.

Звичайно, цифри багато в чому залежать від географічного розташування та площі установи, системи опалення та освітлення тощо. І саме для забезпечення раціонального використання державних коштів, активізується формування ефективного механізму стимулювання впровадження енергоощадних заходів, правил і механізмів їх регулювання, які належним чином врегульовували б питання фінансування.

Прикладом реалізації енергоефективних проектів, які є одним з ключових пріоритетів зниження собівартості освітньої послуги, є такі ЗВО: Національний університет “Львівська політехніка”; НТУ “Харківський політехнічний інститут”; Чернігівський національний технологічний університет; Сумський державний університет; Національний університет “Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка”; Вінницький національний технічний університет. Така можливість з’явилася завдяки Державній політиці в галузі енергоефективності України, яка направлена на розширення участі у проектах міжнародних організацій та співтовариств. Так, 19 грудня 2016 року в Брюсселі було укладено Фінансову Угоду між Україною та Європейським Інвестиційним Банком (ЄІБ) щодо проекту “Вища освіта України”. Згідно угоди, ЄІБ надасть 120 мільйонів євро для покращення енергоефективності в українських вишах, 10 млн євро – інвестиційний грант Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля (E5P), 30 млн євро погодилася надати як позику Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO). Кошти кредиту залучаються на 20 років з 5-річним пільговим періодом. Загальний кошторис проекту складає 160 мільйонів євро. Відповідну Фінансову угоду між Україною та ЄІБ ратифіковано 8 листопада 2017 року.

Проект ініціювало та розробило МОН з ЄІБ, метою якого є впровадження політики енергоефективності та енергоефективних технологій в будівлях, побутових приладах, також таких сферах кінцевого споживання, як освітлення, й корелює з рекомендаціями нового огляду World Energy Outlook-2017 (WEO-2017) Міжнародного енергетичного агентства (МЕА) [17].

В проекті було розроблено не тільки методичні підходи до адаптації процедури підвищення ефективності в сфері освіти, а й було визначено обсяг робіт за кожним ЗВО адресно. За підсумками енергетичного аудиту, планується провести енергозбереження та оптимізацію управлінських процесів енергоспоживання в 147 будівлях. Модернізація та оновлення приміщень українських вишів з урахуванням правил енергоефективності, раціональне енергоощадження та створення ефективної системи управління споживанням енергоресурсів-дозволяють формувати ефективне освітнє середовище, що в кінцевому підсумку безпосередньо вплине не тільки на розрахунок орієнтовної середньої вартості підготовки здобувача освіти, а і забезпечить стратегічний розвиток кожного закладу, не зважаючи на обмеження деяких нормативних актів законодавства України.

Угодою також передбачено другий етап проекту, спрямований на покращення енергоефективності та придбання обладнання для наукових лабораторій університетів.

Висновки. Аналіз досвіду провідних країн в сфері освіти показує, що більша кількість освітніх установ отримує фінансування на освітню діяльність без жорсткої прив’язки до вартості підготовки одного фахівця. Завдяки такій моделі фінансування через систему освіти можна впливати на демографічні та економічні показники держави в цілому. Тобто, будь-який заклад в будь-якому регіоні, в межах своєї фінансової автономії, визначатиме скільки фахівців він реально може підготувати на виділені кошти в межах визначеної стратегії ЗВО з урахуванням регіональних особливостей, критеріїв визначення ступеня досягнення поставленої мети та виконання завдань, виходу на цільові індикатори, закладені в державну політику. Питання щодо розподілу фінансів між ЗВО є складовим елементом системи забезпечення якості вищої освіти і зумовляє необхідність детального аналізу, з урахуванням єдиної системи управління енергоефективністю та координацією зусиль як державних, так і регіональних органів влади, місцевого самоврядування, установ тощо. Невирішеним питанням залишається доопрацювання видаткового методу розрахунку вартості навчання, щоб мати змогу самостійно

приймати рішення кожним ЗВО, не зважаючи на регіональне розміщення, на підставі комплексного підходу з позицій єдиного енергетичного простору.

Список використаних джерел

1. Соціальна інфраструктура та комунікаційне забезпечення регіону: Навч. посіб. / За ред. М. К. Орлатого, О. С. Ігнатенка. К.: Вид-во НАДУ, 2006. 208 с.
2. Бутко М. П., Хомик О. Д. Методологічні засади формування сучасної парадигми політики регіонального розвитку. *Регіональна економіка*. 2014. № 2. С. 7-16.
3. Вакуленко В. М., Орлатий М. К., Куйбіда В. С. Основи регіонального управління в Україні. К.: НАДУ, 2012. 576 с.
4. Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Горська О. В. Продуктивні сили економічних регіонів України. К. Нічлава, 2000. 520 с.
5. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект / за ред. Е. М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 356 с.
6. Новікова О. Ф., Амоша О. І., Антонюк В. П. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти. Донецьк, 2012. 534 с.
7. Длігач А. О. Маркетингова цінова політика: світовий досвід, вітчизняна практика. К.: Знання, 2005. 301 с.
8. Лопушняк Г. С., Рибчанська Х. В. Вища освіта України: державне регулювання та перспективи розвитку: монографія. Львів: Ліга Прес, 2018. 283 с.
9. Цимбал Л. І. Особливості ціноутворення на ринку освітніх послуг. *Фінанси України*. 2005. № 4. С. 81-84.
10. Абрамов Л. К., Азарова Т. В. Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості у процесі їх реалізації. Кіровоград: ІСКМ, 2010. 100 с.
11. Амоша О. І., Міхальова К. В. Про фінансове забезпечення реалізації програм сталого соціально економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2014. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2703> (дата звернення: 31.10.2019).
12. Грішнова О. Зарубіжний досвід фінансування освіти та перспективи його застосування в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2000. Вип. 10-11. С. 214-222.
13. Лопушняк Г. С., Рибчанська Х. В. Вища освіта України: державне регулювання та перспективи розвитку: монографія. Львів: Ліга Прес», 2018. 283 с.
14. Проект Постанови КМУ «Про деякі питання запровадження індикативної собівартості». URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 31.10.2019).
15. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/> (дата звернення: 31.10.2019).
16. Вартість навчання в ЗВО України. URL: <https://abiturients.info/ru/cenaobuch> (дата звернення: 31.10.2019).
17. Политика энергоэффективности. Рекомендации. Париж: МЭА, 2009. 86 с.

References

1. Orlaty M. K., Ignatenko O. S. (2006). *Sotsialna infrastruktura ta komunikatsiine zabezpechennia rehionu* [Social infrastructure and communication support of the region]. K.: Issue of NADU. 208 (in. Ukr.).
2. Butko M. P., Khomyk O. D. (2014). Methodological bases of formation of modern paradigm of regional development policy. *Rehionalna ekonomika* [Regional economy], 2, 7-16.
3. Vakulenko V. M., Orlatiy M. K., Kuibida V. S. (2012). *Osnovy rehionalnoho upravlinnia v Ukraini* [Fundamentals of regional governance in Ukraine]. K.: NADU. 576 (in. Ukr.).
4. Danylyshyn B. M., Chernyuk L. G., Gorska O. V. (2000). *Produktyvni syly ekonomichnykh rehioniv Ukrainy* [Productive forces of economic regions of Ukraine]. K.: Nichlova. 520 (in. Ukr.).
5. (2015). *Liudskyi rozvytok v Ukraini. Modernizatsiia sotsialnoi polityky: rehionalnyi aspekt* [Human development in Ukraine. Social Policy Modernization: A Regional Aspect] / Edited E. M. Libanova; Institute of Demography and Social Research. M.V. Birds of NAS of Ukraine. K. 356 (in. Ukr.).
6. Novikova O. F., Amosha O. I., Antonyuk V. P. (2012). *Stalyi rozvytok promysloвого rehionu: sotsialni aspekty* [Sustainable development of the industrial region: social aspects]. Donetsk. 534 (in. Ukr.).
7. Dligach A. O. (2005). *Marketinghova tsinova polityka:svitovyi dosvid, vitchyzniana praktyka* [Marketing pricing policy: world experience, domestic practice]. K.: Knowledge. 301 (in. Ukr.).

8. Lopushniak G. S., Rybchanska H. V. (2018). *Vyshcha osvita Ukrainy: derzhavne rehuliuвання ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia* [Higher education of Ukraine: state regulation and development prospects]. Lviv: Press League. 283 (in. Ukr.).
9. Tsybal L. I. (2005). Features of pricing in the market of educational services. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 4, 81-84.
10. Abramov L. K., Azarova T. V. (2010). *Osoblyvosti tsinoutvorennia na rynku osvitnikh posluh* [Target programs and mechanisms to ensure transparency in the process of their implementation]. Kirovograd: ISKM. 100 (in. Ukr.).
11. Amosha O. I., Mikhaleva K. V. (2014). On financial support for the implementation of sustainable socio-economic development programs. *Efektivna ekonomika* [An efficient economy], 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2703> (accessed 31.01.2020).
12. Grishnova O. (2000). Foreign experience of financing education and prospects of its application in Ukraine. *Naukovi pratsi NDFI* [Scientific research works of the Institute], 10-11, 214-222.
13. Lopushniak G. S., Rybchanska H. V. (2018). *Vyshcha osvita Ukrainy: derzhavne rehuliuвання ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia* [Higher education of Ukraine: state regulation and development prospects]. Lviv: Press League. 283 (in. Ukr.).
14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017). *Proekt Postanovy KМУ «Pro deiaki pytannia zaprovadzhennia indykatyvnoi sobivartosti»* [Draft Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On some issues of introducing indicative cost”]. URL: <https://mon.gov.ua> (accessed: 31.01.2020).
15. The only state electronic database on education (2016). *Reiestr subiektiv osvitnoi diialnosti* [Register of subjects of educational activity]. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/> (accessed: 31.01.2020).
16. Abiturients.info (2018). *Vartist navchannia v ZVO Ukrainy* [Cost of study in the Defense of Ukraine]. URL: <https://abiturients.info/en/cenaobuch> (accessed 31.01.2020).
17. IEA (2009). *Politika enerhoeffektyvnosti. Rekomendatsii* [Energy efficiency policy. Recommendations]. Paris: IEA. 86 (in. Rus.).

PASCENKO Polina

graduate student of the Department of Management,
Poltava State Agrarian Academy,
Poltava, Ukraine

MANAGEMENT OF COMPETITIVENESS OF EDUCATION FACILITIES ENERGY EFFICIENCY

Introduction. *The current state of the pricing policy of the education industry directly depends not only on the quality of the provision of educational services, but also on the peculiarities of the social situation of territorial communities and public policy as a whole. The reform of the education system in Ukraine involves the introduction of autonomy of educational institutions. At the same time, it should be noted that in order to establish financial autonomy, it is necessary to search for additional sources of financing. Increasing competition in the educational sector requires institutions to implement priorities in strategic development - to formulate an effective pricing policy for educational services. An important prerequisite of this process is the attraction of resources through additional educational services, or through savings on utility bills, etc.*

Sustainability of the national economy and social development of Ukraine depends on improving the energy efficiency of the country, and requires consistent implementation not only of a long-term state strategy in this area, but also the development and coordination of effective mechanisms of interaction between energy sector participants and energy consumers. At the same time, the implementation of energy efficiency targets is possible thanks to the program-based method, which is one of the components of the financial management system. The purpose of the development is to concentrate the resources of economic entities and build a unified system of energy efficiency management and to coordinate efforts of both state and regional authorities, local self-government, institutions, etc., which is relevant to the research topic.

The purpose of the article is to analyze the factors-destimulators of managing the energy efficiency of educational institutions as a basis for shaping their competitiveness.

Results. *The article deals with the basic conditions of formation of competitiveness of educational institutions taking into account the peculiarities of the social situation of the regions. The attention is focused on the expediency of introducing a program-based method of management in the educational sphere, developing*

and coordinating effective mechanisms of interaction between energy sector participants and energy consumers as a direct influence on the financing of educational activities. Results The article deals with the basic conditions of formation of competitiveness of educational institutions taking into account the peculiarities of the social situation of the regions. The attention is focused on the expediency of introducing a program-based method of management in the educational sphere, developing and coordinating effective mechanisms of interaction between energy sector participants and energy consumers as a direct influence on the financing of educational activities.. The difference between the quality assurance system of higher education from the Ukrainian system and the necessity of introducing a comprehensive approach from the standpoint of a single energy space, systematic purposes and objectives as a lever to influence the demographic and economic indicators of the state as a whole is determined. The difference between the quality assurance system of higher education from the Ukrainian system and the necessity of introducing a comprehensive approach from the standpoint of a single energy space, systematic purposes and objectives as a lever to influence the demographic and economic indicators of the state as a whole is determined.

Originality. *The main factors of dependence of the distribution of financing between the subjects of educational activity on the geographical location of higher education institutions and the average indicator of the cost of training of educational recipients, their influence on the pricing of the cost of educational service are investigated. It is proposed to refine the cost method of calculating the cost of education, because in addition to saving the budget, there are no qualitative changes in the educational cluster. The feasibility of participation of educational institutions in energy efficiency improvement projects is considered as one of the priorities for reducing the cost of educational services. The practical significance of the results of the study is to identify opportunities for increasing the competitiveness and autonomy of budgetary institutions.*

Conclusion. *It is concluded that the issue of the distribution of finances between educational institutions is an integral part of the quality assurance system of higher education and necessitates a detailed analysis, taking into account the unified system of energy efficiency management and coordination of efforts of state and regional authorities, local self-government, institutions, etc. The outstanding issue is the refinement of the cost method of calculating the cost of training, so that each HEI can make its own decisions, regardless of regional location, based on a comprehensive approach from the standpoint of a single energy space.*

Keywords: *management, competitiveness, pricing, cost of education, energy efficiency projects.*

*Одержано редакцією: 11.01.2020
Прийнято до публікації: 15.03.2020*